

Det Norske Arbeiderpartis arbeidsprogram (I: Valgprogrammer 1933)

Det norske Arbeiderpartis politiske kamp går ut på å vareta det arbeidende folks tarv og kjempe for at arbeiderklassen så hurtig som mulig kan erobre samfundsmakten og skape et socialistisk samfund.

Erfaringen viser at socialpolitiske og økonomiske reformer under de nuværende maktforhold i samfundet bare kan gjennomføres når de ikke i vesentlig grad rokker ved kapitalistenes utbytterinteresser.

Det norske Arbeiderparti er sig derfor bevisst at enkelte reformer ikke kan avskaffe kapitalismen. Reformen på et av samfundslivets områder kan tvert imot bli lite effektive, hvis de ikke ledsages av reformer på andre områder.

En effektiv samfundsmessig kontroll som Arbeiderpartiet tilstreber, kan ikke tilfredsstillende utøves av den kapitalistiske stat, men bare av et socialistisk samfund som bygger på arbeidslivets grunn.

Partiets arbeidsprogram må derfor sees i sammenheng. Etter hvert som det skal virkeliggjøres peker det i stigende grad ut over det kapitalistiske samfundssystemets ramme og reiser spørsmålet om arbeiderklassens overtagelse av makten.

Under henvisning til ovenstående og til sitt prinsipielle program oppstiller Det norske Arbeiderparti følgende arbeidsprogram:

Demokratiske rettigheter.

Det norske Arbeiderparti vil opprettholde og utvide alle det arbeidende folks demokratiske rettigheter som organisasjonsfrihet, ytringsfrihet, pressefrihet, religions- og åndsfrihet og sette sig energisk til motverge mot ethvert inngrep i disse rettigheter. Valgbarheten må opprettholdes uinnskrenket.

Stemmeretten må være almindelig, like og direkte for menn og kvinner og aldersgrensen settes til 21 år slik at landets ungdom sikres innflytelse på den politiske utvikling.

Folkeoplysningen.

Folkeoplysning på videnskapelig grunn.

Folkeskolen skal være felles grunnskole for all videregående utdanning og må derfor vernes og utbygges. Organisk sammenheng mellom grunnskolen og dens overbygninger. Så lenge middelskolen består, ordnes dens leseplaner slik at de - overensstemmende med Stortingets vedtak - bygger på avsluttet folkeskole. Ny bevilgning til bygdenes kveldsskoler. Opprettelse av arbeiderungdomsskoler. Videre utvikling av fag- og husmorskoler. Opprettelse av bedriftsskoler for arbeidere.

Opgaven for skolenes fagkrets må være å få en praktisk skole med tidsmessige leseplaner og lærebøker. Snarlig revisjon av lærebøkene i historie. Et fremmed sprog også i grunnskolen.

Fri undervisning og fritt skolemateriell i alle læreanstalter. Opholdsbidrag for elever som må bo utenfor hjemmet. Den videnskapelige forskning vernes og fremmes. Eget undervisningsdepartement.

Folkebibliotekene støttes. På de større steder innordnes disse som aktivt ledd i opplysningsarbeidet ved støtte av studiecirkler, utgivelse av bokoversikter, forelesninger m. v. Film og kringkasting utnyttes i folkeoplysningens tjeneste.

Socialpolitikk.

Loven om arbeidsløshetsstrygd, bygget på tilskudd fra staten, kommunene, arbeidsgiverne og de trygdede, blir snarest vedtatt og satt ut i livet. Den vedtatte lov om alderstrygd må settes i kraft. Aldersgrensen for offentlige tjenestemenn senkes for å skaffe plass for ungdommen.

Sykestrygden utbedres. Innførelse av barnetrygd. Ulykkestrygden utvides til å omfatte alle erhverv som innbefattes i de øvrige former av socialtrygd og arbeidsgivernes ansvar overfor skadede skjerpes. Arbeidervernlovgivningen utvides. Den lovfestede arbeidstid nedsettes fra 8 til 6 timer.

Det må fra Statens side treffes foranstaltninger til fremme av samfundsgagnlig boligbygging, først og fremst ved en ordning av boligkreditten, men også ved direkte støtte til boligbyggingen. Arbeidet med lov om kooperative selskaper påskyndes. Bykommuner og landkommuner med bymessig bebyggede strøk gis adgang til å utligne skatt på stort bolighold til støtte for boligbyggingen.

Edruelighetsarbeidet.

Det norske Arbeiderparti ser kampen mot drikkeondet som et ledd i arbeiderklassens frigjøringskamp. Ut fra dette syn hevder partiet at et effektivt opplysningsarbeide må være det grunnleggende i bekjempelsen av drikkeondet.

Undervisningen i skolene i alkoholspørsmålet må omlegges og utvides til å omfatte årsakene til alkoholismen. Stat og kommuner må også på annen måte støtte opplysningsarbeidet i edruelighetskampen, f. eks. ved å bidra til at film og kringkasting tas i bruk til dette formål.

Loven om edruelighetsnevnder må endres slik at utgiftene ved alkoholforsorgen helt bæres av Staten, som har alle inntekter av rusdrikkomsetningen, og loven må derefter straks settes i kraft.

Privatøkonomiske interesser i rusdrikkevirkning- og omsetnings fjernes.

Det bevilges de nødvendige midler og gjennomføres en effektiv kontroll for skarp håndhevelse av edruelighetslovgivningen. Uforsonlig kamp mot smugling, gauking og hjemmebrenning.

Kommunenenes selvbestemmelsesrett i bevillingssaker opprettholdes. Det åpnes adgang til å kreve at spørsmålet om bevilling til salg og skjenkning av rusdrikk og rettighetenes antall avgjøres på grunnlag av forutgående kommunal folkeavstemning.

Rettsvesen.

Rettsvesenet skal hvile på et demokratisk grunnlag. Juryinstitusjonen opprettholdes. Utvidet adgang til fri rettshjelp for småkårsfolk. Strafferetten må revideres etter sociale og demokratiske synspunkter. Strafferettens fullbyrdelse omlegges til å tjene humanitære og sosialt opdragende formål.

Ingen undtagelses- eller tukthuslover mot arbeiderklassen eller lover som setter noen arbeider- og funksjonærgruppe, f. eks. statstjenestemenn, i noen særstilling.

Kommunene.

Det kommunale selvstyre opprettholdes og trygges. Lovbestemmelser om tvangsadministrasjon av kommuner må opheves. Partiet vil sette en stopper for overføring av byrder fra Staten til kommunene og hevde Statens plikt til kraftig støtte av kommunenes økonomi, først og fremst ved å sørge for en hurtig og effektiv lettelse i kommunenes gjeldsbyrde.

ØKONOMISK POLITIKK.

Arbeidsledighetens bekjempelse.

I kapitalismens nedgangsperiode blir arbeidsledigheten det alt overskyggende sociale spørsmål. Det norske Arbeiderparti ser det som en av sine viktigste oppgaver å skape økede

arbeidsmuligheter. Partiet hevder derfor nødvendigheten av en sterk utvidet økonomisk virksomhet og fortsatt utvikling av landets næringsliv. Videre industrialisering gjennom utbygging av de nuværende og reisning av de nye industrier og nasjonaløkonomisk viktige enkelt bedrifter. Utbygging av vårt lands vannkraft. Ytterligere utvikling av jordbruket gjennom en sterkere og allsidigere produksjon. Øket nydyrking og bureising. Omsetningen av landbruksprodukter så vel på det utenlandske som det innenlandske marked må organiseres planmessig på samvirkegrunnlag og under samfundsmessig tilsyn. Landets stambaner og den nasjonale veiplan fullføres gjennom en kraftig økning av anleggsdriften. Statens budgett- og skattepolitikk, penge- og næringspolitikk må være midler til å fremme disse hovedkrav.

Industri, planlegging og forskning.

Arbeiderpartiet kjemper for en rettferdigere fordeling av de produserte goder. Men en høiere levestandard forutsetter at den økonomiske virksomhet frigjøres fra privatkapitalismens stengler og at produksjonen organiseres under samvirke av arbeidere, jordbrukere, fiskere, teknikere og funksjonærer med full utnyttelse av moderne teknikk og landets naturlige rikdomskilder.

For å fremme dette opprettes: Et centralinstitut med den oppgave å bearbeide, utdype og nyttiggjøre resultatene av det forsknings-, forsøks- og planleggingsarbeide som drives på alle arbeidslivets områder. Et økonomisk råd med representanter fra arbeidslivet, økonomiske og tekniske sakkynndige til å trekke op hovedlinjene for landets videre utbygging.

Herunder bør for *industriens* vedkommende i første rekke komme følgende spørsmål:
En rasjonell utnyttelse av våre vannfall.

Inndragning av landets viktigste industrier under samfundets kontroll, for derved å legge grunnlaget til rette for en omfattende sosialisering og gjennomførelse av rasjonell planøkonomi.

En omfattende, planmessig industrireise under samfundsmessig kontroll, med det formål for øie å dekke behov som ikke tilfredsstillende dekkes av den nuværende industri eller som man må regne med vil øke.

I alle statsdrevne bedrifter, så vel som i industrien for øvrig, må innføres reell og utstrakt arbeiderkontroll.

Jordbruket.

Landets naturherligheter som jord, skog, havn, jakt og fiske skal på trygge vilkår tilhøre det arbeidende norske folk.

Gårdsbruk, som hensiktsmessig kan drives ved en enkelt families arbeidskraft - med nødvendig skog, myr og beite - forblir brukeres eiendom.

Større eiendommer med udyrket, men dyrkbar, og dårlig dyrket jord socialiseres. Eiendommer, som egner sig best for stordrift, forvaltes av samfundsmessige organer, ved samvirkelag eller på annen måte, som sikrer arbeiderne mot utbytning. Jord, som er egnet for enkeltmannsbruk, overlates fortrinsvis jordløse arbeidere og småbrukere med for lite jord.

Bureisings- og nydyrkningsvirksomheten må utvides for å gi de arbeidsledige og i første rekke landsungdommen jord, arbeidsvilkår og livsmuligheter som jordbrukere. Bureiseren må få større direkte statsbidrag til uthus og opdyrking, billig og tilstrekkelig jord. Det må tilstrebes minst mulig gjeld ved starten og hjelp i de første vanskelige år. Statens støtte til kornproduksjonen føres over i beskatningen. Det gis bidrag til redskapslag. Jordloven revideres slik at de jordløse virkelig kan skaffes jord på rimelige vilkår.

De eldre småbruk og gårder utvides ved billige lån til kjøp av tilskottjord, hvis opdyrking skjer med et høiere statsbidrag enn nu. Småbruk- og Boligbanken styrkes så den kan yde billige bygge- og driftslån i den fornødne utstrekning.

For å heve jordbrukets lønnsomhet tar staten initiativet til og støtter tiltak til å organisere omsetningen av jordbruksprodukter på samvirkegrunnlag. Småbrukere og bønder som får bidrag eller billige lån, må være med i de samvirkelag som finnes i deres bygd, undtagen ved

fritagelse i særlige tilfelle.

Partiet vil arbeide for den best mulige faglige undervisning og utdanning av jordbrukere og vil fremme jordbrukets tekniske utvikling.

I hele sin økonomiske politikk vil partiet ha for øie å skape den kjøpekraft blandt industriarbeidere og jordbrukere som skal til for at de kan avta hverandres produkter.

Skogbruk.

Skogbruket socialiseres og legges under samfundsmessig forvaltning.

For å verne tilveksten i skogene gjennomføres tvungen forstmessig kontroll.

For å øke skogenes avkastning, gi skogsarbeiderne jevn og varig beskjeftigelse og skaffe mer råstoff til industrien, bevilger Staten et større beløp til skogkultur, grøftning, markberedning, plantning og såning.

Gjeldsspørsmålet.

Partiet vil arbeide for å avlaste jordbruket de kvelende rentebyrder og gjennomføre en effektiv gjeldsregulering. Gjelden nedskrives til bruksverdien. Adgang for brukeren til å kreve gjeldsnedskrivning. For å hindre fremtidig gjeldsstiftelse yder Staten bare bidrag eller billige lån mot at eiendommen ikke pantsettes uten offentlig samtykke.

Statsbidrag anvendes i statsskoger etter at verdiøkningen er sikret mot kreditorer, og i private skoger mot at eiendommen får en heftelse som forbyr fremtidig pantsetning uten offentlig samtykke.

Fiskeriene.

Fiskeridriften må frigjøres fra spekulasjonens skadelige innflytelse på produksjonen og omsetningen. Centralisering og regulering av fiskevarenes eksport og øvrige omsetning under samfundsmessig kontroll.

Utvidelse av markeder og økning av det innenlandske forbruk ved en hurtigere og mer betryggende transport. Staten opfører kjølelagere og fryserier i fiskevær og på centrale steder i fiskedistriktene og yder bidrag til islager på land og kjølerum i transportfartøier. Effektiv støtte til fiskernes samvirke i tilvirkning og felleskjøp.

Statsbidrag og billige lån til anskaffelse av båter og fiskeredskaper. Fiskeribanken styrkes og utvides så den kan yde lån til innkjøp av fiskefarkoster og redskaper i større utstrekning enn hittil.

Fiskernes organisasjoner må sikres nødvendig innflytelse på den offentlige administrasjon av fiskeriene.

Sykeforsikring for fiskerne og deres familier på samme måte som for de øvrige arbeidere. Adgang for fiskerne til utdanning ved fagskoler, i likhet med hvad der gjøres for andre næringers vedkommende.

Gjeldsnedskrivning for fiskerne etter samme linjer som for jordbrukere. Som vilkår for bidrag eller billige lån kreves medlemskap i fiskernes samvirkeorganisasjoner hvor dertil er anledning. Likeså kreves garanti mot ny pantsetning.

Samferdselsmidler.

Landets samferdselsmidler utbygges i langt hurtigere tempo enn hittil, og det etableres det best mulige samarbeide innen de forskjellige grener av kommunikasjonsvesenet. Dette er nødvendig både av hensyn til landets videre økonomiske og sociale utvikling og for å råde bot på arbeidsledigheten. Den av Stortinget i 1929 vedtatte første bygge-bolk av den nasjonale veiplan, som går ut på å skaffe landet det nødtørftigste sammenhengende veinett, må gjennomføres i et tidsrum av 10 år. Riksveien gjennom Nord-Norge bygges hurtigst mulig. Større bevilgninger for at Sørlandsbanen og Nordlandsbanen kan bygges ferdig i den kortest

mulige tid. Elektrisering av jernbaner. Arbeiderpartiet vil påskynde utbyggingen av landets havneanlegg og gjennomføre en bedre organisasjon av kystens dampskibsforbindelser.

Landets telefonvesen utvikles. Byggearbeide på de faste anlegg som er nødvendige for opprettelse av de viktigste flyveruter igangsettes.

Finans- og skattepolitikk.

Arbeiderpartiet vil arbeide for at statsbudgettet overensstemmende med Statens voksende oppgave og virksomhet på det økonomiske felt blir utvidet og omlagt i sterkere kapitaldannende retning. Statens økede kapitalbehov tilveiebringes fortrinsvis ved øket direkte beskatning som avpasses slik at den i første rekke rammer den passive kapital. Skattebyrden fordeles etter den økonomiske bæreevne, og skattene gjøres sterkere progressive. Inntekt av annet enn personlig arbeide ilegges en spesiell skatt, renteskatt. Arveavgiften og den ekstraordinære formuesskatt forhøies. Det må innføres grunnverdiskatt og verdistigningsskatt etter sakkyndig verdsettelse ved periodiske takster. Det må gjennomføres strengere kontroll med selvangivelser og ligningsansettelser og vedtas skarpere forholdsregler mot skattesnyteri.

Penge- og kredittpolitikk.

Landets bankvesen socialiseres. Forsikringsvirksomheten overtas av det offentlige. Det må opprettes et finansråd, som tillegges den øverste ledelse av landets kredittvesen. Rådet må ha besluttende myndighet i spørsmål om fastsettelsen av Norges Banks diskonto og øve kontroll med Statens låne- og valutaoperasjoner og med rasjonering av utenlandsk valuta gjennom en statens valutacentral. Hovedoppgaven for landets penge- og kredittpolitikk må være å sørge for et mest mulig stabilt prisnivå og å fremme alle samfunnsnyttige tiltak på det økonomiske område. Gjeldsbyrden reduseres gjennom rentelettelser og effektive gjeldsoppgjør.

Handelspolitikk.

Målet for en socialistisk handelspolitikk er å nå fram til en rasjonell arbeidsdeling mellom de forskjellige land og til organisert varebytte mellom statene.

I overensstemmelse hermed vil Det norske Arbeiderparti legge utenrikshandelen inn under en samfunnsmessig regulering og kontroll som må gå ut på tollskrankenes nedsettelse og fremme av det internasjonale varebytte på grunnlag av mest mulig gjensidighet i utvekslingen av varer og tjenester. Partiet kjemper internasjonalt for beskyttelsestollens gradvise avskaffelse ved mellomfolkelige avtaler, og vil nasjonalt søke å holde tollsatsene så lave som mulig under hensyntagen til landets interesser.

Beskyttelse må bare ydes til de næringsgrener som har naturlige betingelser i vårt land. Dumpingartet import stanses. Statsstøtte til organisering av omsetning, av eksport og eksportreklame mot gjennomført samfunnsmessig kontroll. Importen må reguleres ved fortsatt branchevis statsmonopolisering, for etterhånden å bringe hele importen inn under samfundets herredømme.

Fiskaltollen nedsettes med sikte på dens avskaffelse og erstatning med direkte, progressiv beskatning. Høi toll på virkelige luksusvarer.

Utenrikspolitik.

I utenrikspolitikken vil partiet støtte alle tiltak som kan bidra til varig fred og samforståelse mellom folkene og til fredelig avgjørelse av alle stridsspørsmål mellom statene.

Avrustning. Vaktvern som bare har politimessige oppgaver.

Det norske Arbeiderparti ser i den internasjonalt organiserte arbeiderklassens vilje til fred den eneste effektive garanti mot en krig, og vil derfor i tilfelle av at Norge søkes trukket inn i en krig, opfordre arbeiderne til generalstreik og motstand mot krigen i enhver form.

Det Norske Arbeiderparti.

Den hårde krise verden nu gjennomlever, skyldes det kapitalistiske samfundssystem med dets manglende evne til å innpasse produksjonen efter behovet og til å fordele så vel godene som byrdene på rettferdig måte.

Under den alvorlige situasjon arbeidsledigheten og pengepolitikken har skapt også i vårt land, har Det norske arbeiderparti funnet det nødvendig å legge frem for stortinget en samlet plan til lindring av krisen. Denne plan som både tok sikte på hurtig hjelp og på varig hjelp, blev stemt ned av stortingets borgerlige flertall. De borgerlige partier har under hele krisen tydelig vist at det eneste de kan enes om er å stemme arbeiderpartiets forslag ned. Derimot mangler de evne og vilje til å samle sig om virkelige tiltak for å bedre forholdene i landet.

Det er derfor nødvendig at folket ved valget i år gir Det norske arbeiderparti flertall i stortinget og dermed regjeringmakten, så det i kommende periode kan gjennomføres planmessige og effektive tiltak fra statens side for å få arbeidslivet i gang og for å bringe hurtig hjelp til lindring av krisen.

Midt under den verste krise trues også vårt land av den fascistiske fare. En seier for den borgerlige reaksjon ved valget i år, vil være en seier for fascismen, og dermed den alvorligste fare for folkestyret.

Under henvisning til Det norske arbeiderpartis prinsipielle program og arbeidsprogram, opfordres landets arbeidende befolkning til ved valget i år å samle sig om følgende tre hovedkrav til stortinget for kommende periode:

I. Rådbøter mot krisen.

a) Arbeidsledigheten.

De arbeidsledige må settes i arbeid. For å skaffe hurtig hjelp må statens anleggsvirksomhet kraftig utvides ved øket vei- og jernbanebygging, elektrisering av jernbaner, havneanlegg, telegraf- og telefonanlegg, så tusener av ledige hurtig kan komme i virksomhet, samtidig som det ved disse arbeider skapes økede omsetningsmuligheter for store distrikter.

Herunder må tas hensyn til at våre vannfall og andre rikdomskilder utnyttes, og til industriell virksomhet som faller naturlig for vårt land og er av særlig betydning for landets næringsliv. Således er det av stor viktighet at skibsbygningsindustrien bringes på fote.

Arbeidstiden må forkortes, så flere kan komme i virksomhet.

Utvidet støtte til jorddyrkning og bureising og til kulturarbeider i skogen. Statsgaranti for lån til driftskapital for mindre jordbrukere. Fiskeribedriften må frigjøres for spekulasjonens skadelige innflytelse. Effektiv støtte til fiskernes samvirke i felleskjøp, tilvirkning og omsetning.

Kamp mot politisk spekulasjon i den arbeidsledige ungdoms nød. Den arbeidsledige ungdom må få fri faglig opplæring og skaffes plass i arbeidslivet.

b) Gjeldsregulering.

Hurtig gjeldsregulering for bønder, småbrukere, fiskere og arbeidere og for kommuner. Låntagere i Småbruk- og boligbanken, Hypotekbanken, Fiskeribanken og andre låneinretninger, må sikres rett til å få gjeldsnedsettelse etter takst, uten tvangsauksjon. Lånerenten settes ned. Bønder, arbeidere og fiskere som uten skyld er ute av stand til å klare sine økonomiske forpliktelser, må få utsettelse med renter og avdrag på gjeld som hviler på deres hjem, jord og redskaper.

Ved at folket settes i arbeid, lønnsnivået holdes oppe og rentebyrden lettes, økes kjøpeevnen og dermed også lønnsomheten i jordbruk, fiskeri og industri. Derved ophjelpes også best kommunenes økonomi.

II. Vern om de demokratiske rettigheter.

Folkets demokratiske rettigheter oprettholdes og trygges. Ingen innskrenkning i stemmerett og valgbarhet. Vern om det kommunale selvstyre og folkeordstolene. Klasselover som er rettet mot den fattige befolkning og mot de organiserte arbeidere må bekjempes og opheves.

III. Avrustning.

Avrustning. Militærvesenet omdannes til vaktvern. Alle hvite garder og frivillige militærorganisasjoner oppløses.